

تاریخ عثمانی انجمنی

۱ تشریح اول
۱۳۳۲

پانچویں
نمبر ۴۰

مجموعہ سی

اندرون هایون کتبخانه سی

کتبخانه هایون ، اندرونده عرض اوطه سی ، آغالر جامع شریفی ایله خاص اوطه لیلرک ، و خزینه و سفرلی آغالرینک اقامته مخصوص دائرلر اوکنده بولنان و اندرونجه اوچنجی یری ، تسمیه اولنان میدانده انشا اولنمش و الحاله موجود بولنمشدر .

چتمکان سلطان احمدخان ثالث حضرتلری تأسیسات عالیہ سندر [۱]. تاریخ راشدک یسنجی جلدده (صحیفه ۱۲۸) کتبخانه نک تأسیسنده کی مقصد عالی بوجه آتی ایضاح اولنیور :

ابتدای ظهور دولت عثمانیه دنبرو کرک اطراف و اکنافدن اهدا و کرک رغبت و اقبالدن ناشی اشرا اولنوب بووقته کلنجه اندرون سرای هایونده واقع خزینه عامرده جمع اولان بی نهایت کتب نفیسه و نسخ لطیفه دولابلر زوایاسنده غباربسته نسیان و طعمه سوسه و دیدان اولوب اکثری عرضه تلف و بر طریقہ فرض محال مطالعه سنه دسترس بولان مستعدان اندرونه دخی مطاویسندن انتفاع برطرف اولمق مرتبه لرینه وارمش ایدی . پادشاه انصافناه حضرتلری الهام خداوند علام ایله بو دکلو کتب جلیله نک پیغوله نسیانده بویله بیهوده محبوس و نظر انتفاع مستعدانن ممنوع و محروس اولسین روا کورمیوب حبس کتب مرقومه ایچون روز جزاده بیهوده مسئول اولمق جواز داده ارباب عقول اولمدینین ملاحظه بیورملریله اندرون هایونده برکتبخانه بنا و بالجمله خزاین هایون سلطانیه لرینده موجود اولان کتب جلیله و نسخ جلیله کتبخانه مرقومه

[۱] تاریخ راشد، جلد ۵، صحیفه ۴۵۲ (کتبخانه، تاریخ صاحبی وقعه نویس

راشد افندی نظارتی تحتده انشا اولنمشدر .)

وضع اولنوب مستعدان اندرون هایون تداول ومطالعه‌نه مرخص ومأذون اولمق طرف هایون شاهانه لرندن تصویب بوندن صکره کتبخانه‌نک وضع اساس رسنک ۱۱۳۱ ربیع الاخر زنده اونجی نجشنبه کونی حضور هایونده صدر اعظم، شیخ الاسلام، صدرین ونقیب الاشراف اقدیلر دخی حاضر اولدینی حالده اجرا ایدلدیکی وحضرت پادشاه بالذات یدمؤیدلریله تمه ایلك طاشی وضع بیورمش اولدقلری وحاضرونک پادشاه شوکتناه حضرتلری اثرلینه اقتفا ایدلدیکی تفصیلاتیله محرردر. کتبخانه‌یه وضع کتاب اولندینی صروده خواجه اوله‌رق سابقا اسکدار قاضیسی سلیم اقدی تعیین ایدلشدر.

دارالفیض اندرونده بیتشان اصحاب علم وکمال، اثرلرنده، بوکتبخانه‌ده قرائته وتبینه موفق اولدقلری کتابلردن وصورت استفاده لرندن کمال منت وشکرانه بحت ایدرک بانی عالیسی روحنه فاتحه خوان اولمقده درلر.

کتبخانه‌نک قپوسی بنانک شرقه ناظر جهته‌ده درت دیرکلی بر دهلیز ایچنده در. قارشولقلی اوله‌رق بوجبه‌یه انشا اولنان مرمر نردبانلر ایله اشبو دهلیزه چیقلور. بو دهلیز ۷،۹۰ متر و طول ۳،۴۰ متر و عرضنده برصحنق تشکیل ایدوب اوستی، وسطده‌کی دیکر لرندن بیوک اولمق اوزده، اوج قبه ایله مستوردر. هراوچیده پک نظریف صورتده انشا اولنمش اولان بوقه‌لر دهلیزک مرمر ستونلری یكدیکیرینه ربط ایدن متین کمرلره استناد ایتدیرلشدر. قبه، کمرلر، ستونلر، غایت آهنگدار انشا ایدلدیکندن کتبخانه‌نک اشبو مدخل جهه‌سی اقسام سائره‌سی کبی نظر ربادر. کتبخانه‌نک جهات اربعه‌سی خارجاً صوم بیاض مرمر ایله قابلانمشدر.

کتبخانه‌نک قپوسی، تعریف اولنان صحنفک وسطه آچیلور. قابویه مقابل طرفده وصحنفک اوکنده‌کی ستونلر آره‌سنده آینه‌طاشی فوقده:

حک تاریخاً لا . فیہ شفاء ورجہ

قطعہ تاریخیہ سی محکوک بر سلیل شکلندہ چشمہ جک موجود در کہ
۱۱۳۱ سنہ سی مرئیدر . چشمہ نک مرمر آینه سی ایله تکنہ سی تفرعانی
ومقابلندہ کی کتبخانہ قابوسی طاق و پرواز لری سطحندہ کوریلان طاقک
بالاسندہ کی صدق الشکل قبار تمہ نقش لک اعمالندہ کوستریلان استاودقت ،
سلطان مشارالیه حضرت لری عصر عالیندہ کی صنایع بدیعہ نک واصل
اولدینی درجہ کالہ نمونہ اولہ بیله جک مرتبہ بہتریندہ در .
یوقارودہ تعریف اولنان مدخلک میدانہ ناظر جہہ سنک زمین
قسنہ رلکدیر لرش دیگر بر چشمہ نک آینه سی ایله تفرعاتندہ ینہ عثمانلی
تزیینات معمار یہ سنک اینجہ لک لری کوستر لشددر . کرک بو چشمہ یہ
وکرک بالاسندہ کی :

صوردم اول آب لطیفی چشمہ دن . حال دلہ دیدیکم خان احمدک
خبری ہم اجری ہم محسودہ حق . اجرین اعطا ایله اول امجدک
عین عبرتله نظر قبل ای لیب . باعث غفرانہ اول ارشدک
ایله بو تاریخی بطن وقتیکہ ضم . آبدست آل سنتیلہ احدک
۱۱۳۱

تاریخ لطیفہ بر بدیعہ شعرو صنعت دینلمک لایقدر .
کتبخانہ قابوسی بالاسنہ حک ایڈیلان کتابدہ تاریخ آتی محرردر :

انفا داراً ملک احمد . جامعہ للکتب القیہ
بنفسہ باشر تأسیسا . بنیہ صادقة ملہمة
مروجاً للعلم ترویجہ . کاسیہ لاهلہ تکرمة
ارشدہ اللہ بنور الہدی . مخلصاً دولته البائمة
و ضاعف اللہ اجره . مشوبہ من عنده منعمة
یکفیک فی تاریخها فائراً . بیان فیہا کتب قیمہ
ینہ بو قابونک ایچ طرفندہ :

تلم بجد حبیبی . و قل رب زدنی علماً
قطعہ جلیلہ سی یازیلیدر .

کتبخانه‌نک سقنی مختلف شکل وابعادده دوت قبه ایله ستر ایدلش اولوب بونلردن مرکزهمصادف بولنان قبه‌نک ارتفاعی دوشهدن اعتباراً ۱۲,۸۵ مترودر . جناحده طونوز شکلنده کی قبه‌لرک ارتفاعی ایسه ۷,۴۵ مترودر .

کتبخانه‌نک مساحتی سطحیه‌سی جناحلر دخی داخل اولدینی حالده ۱۲۹ مترو مرببی قدردر . هر جناحده مرکزی قبه‌نک استناد نقطه‌لرنده دردر مرمروصما کی ستون اولوب بونلرک گوشه‌لره تصادف ایدنلری قسماً دیواره کومولشدو . بو دیرکلرک وسط بناده تشکیل ایتدیکی شکل مربعدن قبه‌یه کچمک ایچون ستونلرک آره‌سنده کی کرلرک و گوشه‌لرک اوزرنده صنعتکارانه مثن بر شکل وجوده کتیرلشدو . داخل قبه‌لر ، آلی ایله قبارتمه اوله‌رق عثمانی طرزنده ایشلمش و قشقر بغداد قصرهایونی قبه‌سنگ عینی اولغله برابر تزیناتجه ، رنگجه ساده لکنه صوک درجه‌ده اغنا ایدلشدو . داخلی دیوارلرله پنجره کنارلری تامیله خاصه احضار ایدلش چینلرله قابلامشدر .

تپه پنجره‌لرینک داخله تصادف ایدنلری طرز قدیم اوزره آلیدن معمول اولوب رنگلی جاملرله مزیندر و قصیده‌برده ایات مبارکه‌سندن برر قطعه رنگین بر صورتده آره‌لرنده یازیلدر . آشاغیده کی پنجره‌لرک قادلری قیل دیشی و صدفکاریدر .

دیوارده کی چینلرک سلطان مشارالیه حضرتلری طرف هایونلردن استانبولده اکری قابو قرینده واقع تکفور سراپی داخلنده مجدداً انشایوریلان مشهور چینی فابریقه‌سی معمولاتندن اولسی اغلب احتمالدر . کتبخانه‌نک ختام انشا آتندن بوکونه قدر ایکی عصر کچدیکی حالده نه بنانک اساسنده و نه تفرعات و تزیناتنده تعمیرینی ایجاب ایتدیره جک برحاک مشهور اولماسی امر انشاننده متانت و رصانت جهته صوک درجه‌ده اهتمام اولندیغنی ایات ایدر .

بوینا داخلنده بولنان کتب قیبه نك رطوبتدن محافظه سی ایچون آلتنه بر مخزن انشا اولمشدر که پنجره لرندن متادياً هوا جریان ایدر و موقعی اقتضای اطراف اربعه سی متادياً کونته معروض قالیر .

بناءً علیه بر کتبخانه یه لازم اولان هر درلو شرائطی حائز بر بنادر . کتبخانه ده موجود کتابلردن بشقه ذکره شایان اولان اشیای منقوله دن قبه نك مرکزنده عثمانلی کاری مصنع بر بیوک قنار معلقدر . بوندن بشقه قاپونک مقابلنده اولوب پادشاهلرک مطالعه اوطه سی اتخاذ بیوردقلری جناح کمرنده معلق انافس آثار اسلامیه دن برجام قنبدیل کوریلور . نادرالامثال اولان بوقدیلك بوغازینک دیشارینده (الله نورالسماوات والارض مثل نوره کشفه کشفه) آیت جلیله سی وکوده سنده « عزملولانا السلطان الملك الناصر ناصرالدینا والدين حسن ابن محمد اعزه نصر ، وآلئی محلنده ده مدالیون طرزنده کی دائرة لرده (عزملولانا السلطان) (الملك الناصر حسن) عباره سی مینا کاری اوله رق یازلش اولدیقتن بوقدیلك ۷۶۲ ده وفات ایدن مالیک مصر دن سلطان حنه عائد اولدیقی اکلشیلور .

مطالعه محلی اتخاذ اولنان جناح داخلنده برده اسطرلاب محفوظدر . خارق العاده صنعتکارانه اعمال ایدلش اولان بواسطرلابک اوززنده کی یازیلر وجدولر آلتون وکوش قاقه لر ایله ایشلمشدر . ایچنده درت عدد صفحه واوززنده عنکبوتی موجوددر . ظهرنده عاملی اوله رق مصرلی حسن بن عمر النقاشک اسی محکومدر . تاریخ اعمال اوله رق هجرت نبویه نك ۶۸۱ سنه سی محرردر . بو عباره لر دخی آلتون قاقه لر ایله یازلمشدر . والحاصل نوادردن بر اثردر .

ینه بو جناح چپه سنده طولانی بر لوحه معلقدر . لوحه ده سلطان احمد خان ثالث خضر تلی خط قیس هایونلریله (اشهدان لا اله الا الله) (یایدم بومقامی لمرضاة الله) (او قدحجه تفاسیر واحادیث) (شفاعتدر)

امیدم یا رسول‌الله) قطعه غراسی یازمشدر؛ و، زیری (احمد بن محمدخان)
امضای شاهانه سیله موشحدر .

کتبخانه فهرسته نظراً ۲۳۸ التبیات، ۴۳۲ احادیث شریفه ، ۶۸۳
فقه ، ۲۷۱ تصوف، ۱۱۰ معانی ، ۱۶۹ کلام ، ۲۱۷ طب، ۱۳۷ صرف
ونحو ، ۳۹۸ ادبیات ، ۱۰۷ لغات ، ۲۷۶ تواریخ عربیه ، ۵۰ تواریخ
ترکیه ، ۴۱ فرائض و حساب ، ۲۵ تمییر رؤیا و فالنامه ، ۱۰۷ حکمت
الفلسفه ، ۶۲ هیئت ، ۹۸ منطق و جدل ، ۲۶ هندسه و موسیقی ، ۴۱
نجوم و رمل علم و قلربینه عاُند و اکثری یازمه اولمق اوزره عربی و فارسی
و ترکی کتب نفیسه و نادره بی حاویدرکه مجموعی ۳۵۱۵ جلدہ بالغ اولور .
السنه سائرده کی مجلدات اوتوز قدردر .

محمد رفیق